

XALQI ÜÇÜN DOĞULAN ŞAIR

"Nə qədər ki, hakimlik var, məhkumluq var mən varam" - deyən böyük istiqlal şairi Əhməd Cavad Axundzadə 1892-ci il mayın 5-də Şəmkirin Seyfəli kəndində anadan olmuşdur. Kənd məktəbini bitirdikdən sonra təhsilini Gəncədə ruhani seminariyasında davam etdirmiş, burada rus, ərəb, fars dillərini mükəmməl öyrənmişdi. Seminariyada oxuyarkən Hüseyn Cavid, Abdulla Sur, Şeyxüllislam Pişnamazzada kimi dövrünün tanınmış simalarından, böyük şəxsiyyətlərdən dərs alan Əhməd Cavadın galəcək həyat yolunun müəyyən edilməsində, onun bütün varlığı ilə milli istiqlal yolunda mücadiləyə başlamasında müəllimlərinin milli-mənəvi ruhlu fikirləri böyük rol oynamışdır.

1912-ci ildə təhsilini başa vuran Əhməd Cavad bir müddət Şəmkir, Gədəbəy, Zaqatala və Gəncədə müəllimlik etmiş və həyatının 29 ilini bu müqəddəs peşəyə həsr etmişdir. "Azərbaycan dilinin sərfi və nəhvi" ilk dərsliyin müəllifi də Əhməd Cavaddır. O, Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, həm də onun fəal üzvlərindən biri olmuşdur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilarından biri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Əhməd Cavad haqqında yazdı: "O, şeirləri ilə türk xalqlarının, doğma Azərbaycanın apardığı istiqlal mübarizəsinə bir orduan daha çox xidmət göstərdi. Onun qələmi minlərlə süngüyə bərabər idi".

Hələ mədrəsədə oxuduğu illərdə Əhməd Cavad qəzet və jurnallarda lirik şeirlər, təqnidi məqələlərlə çıxış etmişdir. İlk mətbü əsəri olan "Müdhiş düşüncələrim" şeiri isə "Şəlalə" jurnalında çap olunmuşdur. Şairin 1918-1920-ci illərdə yazdığı "Ey, əsgər", "İngilis", "Qalx", "Şəhidlərə", "Dağlar", "Marş" şeirləri Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin nailiyyətlərinə həsr olunmuşdur.

Azərbaycan Xeyriyyə Cəmiyyətinin ən fəal üzvü olan Əhməd Cavad həm də cəmiyyətin məsul katibi idi. O, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin köməyi ilə doğulduğu Seyfəli kəndində məktəb və uşaq bağçası, 1916-ci ildə isə Batumda 2500 türk uşağı üçün məktəb açmışdır.

Millətinə, milli dövlətçiliyinə xidmət edən, xalqının xoşbəxtliyi uğrunda canını belə fəda etməkdən çəkinməyən Əhməd Cavadın adı hər birimizə ilk olaraq milli mənliyimizin ifadəsi olan himnimizi xatırladır. Belə ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasını milli tariximizin ən parlaq səhifəsi kimi sevincə qarşılıyan Əhməd Cavad 1919-cu ildə müstəqil dövlətimizin himnini - "Azərbaycan marşı"nı yazmışdır. Bütün qəlbi ilə xalqına, millətinə bağlı olan, xalqının müstəqilliyi uğrunda ömrünün sonuna qədər mübarizə aparan şairin yaradıcılığının əsasını milli məfkurə, milli kimlik motivləri təşkil edir. Əhməd Cavad üçrəngli, ay-ulduzu bayrağımıza böyük sevgisini "Bayrağım" şeiri ilə ifadə etmişdir.

*Türküstən elləri öpüb alını
Söyləyir dərdini sana, bayrağım!
Üç rəngin əksini Quzğun dənizdən
Ərməğan yollasın sana, bayrağım!..*

Görkəmli Azərbaycan şairi, nasir, publisist, Azərbaycan xalqının azadlığı və istiqlaliyyəti uğ-

runda mübarizə aparan, bu yolda "xalq düşməni" damgası ilə güllələnmək əmri verilən milli istiqlal şairi Əhməd Cavad yalnız Azərbaycanın deyil, həm də bütün türk dünyasının taleyini düşünür, türk xalqlarının birliyini arzulayırdı. Ömrü boyu türkçülük, turançılıq ruhu ilə yaşayan və yaradıcılığını demək olar ki, türk qövmünün tərəqqisinə və istiqlalına həsr edən vətənsevər və milli ruhlu gənc şair bu amalla Türkiye ordusunda savaşmaq üçün Qafqaz könüllü hissəsinə yazılmış, Balkan müharibəsində iştirak etmiş, təkcə əsgər kimi deyil, həm də fikir, əqidə azadlığı uğrunda mübarizə aparmışdır.

Türk xalqına, türk milletinə olan sonsuz məhəbət şairin yaradıcılığının bütövlükde ideyasını, mövzusunu təşkil etmişdir. Əhməd Cavad bütün türklüyü təəssübünü və sevgisini "Çırpinirdin Qara dəniz" şeiri ilə izhar edirdi.

*Çırpinirdin, Qara dəniz,
Baxıb Türkün bayrağına!
"Ah.." deyərdin, heç ölməzdim
Düşə bilsəm ayağına!
Ayri düşmüş dost elindən,
İllər var ki, çarpar sinən!..
Vəfalıdır gəldi-gedən,
Yol ver Türkün bayrağına!*

Əhməd Cavad "Yaşıl Qələmlər" Cəmiyyətinin yaradıcısı və katibi, Azərbaycan Proletar Yazarılar Cəmiyyətinin üzvü idi. 1920-ci ilin aprel hadisələrindən sonra Əhməd Cavad daim təqib edilmiş, yaradıcılığına imkan verilməmiş, hətta "Göy göl" şeirininin antisovet ruhlu olduğunu səbəb göstərərək həbs edilmişdi.

"Kür", "Səsli qız", "Pambıq dastanı" adlı poemaların müəllifi olan Əhməd Cavadın ilk şeirlər kitabı "Qoşma" 1916-ci ildə, "Dalğa" 1919-cu ildə, "İstiqlal uğrunda şeirlər" kitabı isə 1928-ci ildə çap olunmuşdur.

1920-1937-ci illərdə dəfələrlə həbs edilən Əhməd Cavad 1937-ci ildə güllələnmək hökmü çıxarılsa da, şair işgəncələrə dözməyərək vəfat etmişdir.

M.F.Axundzadə, H.Zərdabi, M.Ə.Rəsulzadə, Ə.Topçubaşov, İ.Qaspiralı, C.Məmmədquluzadə, M.Ə.Sabir, M.Hadi, H.Cavid ilə başlayan Azərbaycan milli ideyası və türkçülük məfkurəsinin davamçısı olan Əhməd Cavad milli istiqlalımızın yorulmaz təbliğatçısı idi.

**Mehparə ƏLİYEVA,
"Respublika".**